

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Γ' ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

Κείμενο 1

Το παρακάτω, ελαφρώς διασκευασμένο, απόσπασμα είναι από το βιβλίο του πανεπιστημιακού Γιώργου Βαβουρανάκη, «Εικόνα και αρχαιολογία. Η περίπτωση της προϊστορικής αρχιτεκτονικής», Μέρος Α', Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015.

Η σχέση γλώσσας και εικόνας αποτελεί σημαντικό θέμα στις μελέτες της εικονολογίας, κυρίως στο πλαίσιο της ιστορίας της τέχνης αλλά και στους χώρους της σημειωτικής και της θεωρίας της πληροφορίας. Ως εικός¹, αρκετή προσπάθεια έχει επικεντρωθεί στη διάκριση των διαφορών των δύο αυτών κωδίκων σκέψης και έκφρασης. Όπως θα φανεί παρακάτω, η συζήτηση επάνω στις διαφορές αυτές είναι ακόμη σε εξέλιξη. Για παράδειγμα, θα ήταν δυνατόν να εξετασθεί ποιός από τους δύο κώδικες επικοινωνίας, η γλώσσα ή η εικόνα, είναι πιο πρωταρχικός σε σχέση με την ανθρώπινη αντίληψη. Μία πρώτη απάντηση στο ερώτημα αυτό δίνει προβάδισμα στην εικόνα, καθώς τα πρώτα στάδια ανάπτυξης του ανθρώπου θεωρούνται προγλωσσικά. Σε αυτά τα στάδια ο άνθρωπος προσλαμβάνει με τις αισθήσεις, από τις οποίες τα πλέον έντονα ερεθίσματα δίνει η όραση. Στη συνέχεια αναπτύσσει την ικανότητα της ομιλίας αλλά και του γραπτού λόγου. Η Ιταλίδα ψυχαναλύτρια P. Aulagnier, στη μελέτη της για την ψύχωση, παρακολουθεί την ανάπτυξη της ανθρώπινης αντίληψης ως ένα πέρασμα από το εικονιστικό στάδιο στο γλωσσικό στάδιο, παρομοιάζοντας τη διαμόρφωση της παραστατικής δυνατότητας του ανθρώπου με την εξέλιξη της γραφής από τα ιδεογράμματα στη συλλαβική και κατόπιν στην αλφαβητική γραφή.

Ο αντίλογος σε αυτήν την άποψη είναι η ύπαρξη γλωσσικών υποδομών στον άνθρωπο, ακόμη και κατά τη διάρκεια του προγλωσσικού σταδίου. Μολονότι παραμένουν ανενεργές, θεωρούνται κομβικής σημασίας. Οριοθετούν ένα δυνητικό πεδίο επικοινωνίας με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Πρόκειται για αυτά ακριβώς τα χαρακτηριστικά που διαχωρίζουν τον άνθρωπο από τα υπόλοιπα ζώα, διότι διανοίγουν και δίνουν άλλη διάσταση στο πεδίο της κοινωνικότητας. Μάλιστα, ο N. Elias παρατηρεί ότι η γλώσσα και η γλωσσική προδιάθεση του ανθρώπου είναι ουσιαστικά προϋπόθεση της συγκεκριμένης μορφής που έχει η κοινωνική επικοινωνία και δράση. Στο σημείο αυτό έρχεται πιο συμβιβαστικά η άποψη του Α.-Φ. Χρηστίδη, ο οποίος αναγνωρίζει μία ολικότητα στα

¹ εύλογα

πρωταρχικά στάδια της σκέψης, η οποία δημιουργεί μία αντίστοιχα συνολική γλώσσα, αυτή των μικρών παιδιών, τα οποία με ένα επιφώνημα μπορούν να εννοούν ολόκληρες προτάσεις. Η ολικότητα αυτή είναι απότοκος της ολικότητας που έχει η ανθρώπινη πράξη, η οποία συμβαίνει πάντοτε σε ένα πλαίσιο σχέσεων με τον περίγυρό μας, υλικό και ανθρώπινο. Η γλώσσα αναπτύσσεται με συνεχή στάδια αφαίρεσης της συνολικότητας, μέρος της οποίας επιβιώνει στις αμφίσημες λέξεις και φράσεις που χρησιμοποιούμε. Η πρόταση του Χρηστίδη επομένως συνδυάζει τα στάδια ανάπτυξης της Aulagnier με το στοιχείο ενεργούς κοινωνικοποίησης του Elias. Συνακόλουθα, υπάρχουν εξίσου πρωταρχικές εικονιστικές και γλωσσικές δομές και είναι πιο ακριβές να αντιμετωπίσουμε γλώσσα και εικόνα ως ένα πρωταρχικό δίπολο της ανθρώπινης αντίληψης

Κείμενο 2

Γκοτζίλες στην ομίχλη

Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το ομώνυμο κείμενο φιλοσοφικού προβληματισμού του Άλκη Γούναρη, δημοσιευμένο στον ιστοχώρο του bookpress.gr, στις 7/2/2020.

Ο Μπάνρουμ, ο «Μεγαλύτερος Σόουμαν» που ενσάρκωσε κινηματογραφικά ο Χιου Τζάκμαν στην ομώνυμη ταινία, έλεγε ότι «στον λαό αρέσει να ξεγελιέται» και ότι η τέχνη του θεάματος όπως κι η τέχνη της πολιτικής το γνωρίζει καλά αυτό. Η ψευδολογία ως εγγενές χαρακτηριστικό των ολοκληρωτικών καθεστώτων, σύμφωνα με την Άρεντ, μέσα από τις επιβεβαιωμένες ιστορικά τεχνικές της προπαγάνδας, της χειραγώγησης του όχλου, της παραπληροφόρησης της κοινής γνώμης κτλ., αποδεικνύεται ολοένα και πιο χρήσιμη και αποτελεσματική στα δημοκρατικά καθεστάτα, μέσα από τις εξωραϊσμένες τεχνικές κατασκευής της δημόσιας εικόνας των γεγονότων. Η Χάνα Άρεντ υποστήριζε ότι στην πολιτική, η εικόνα των γεγονότων είναι πιο σημαντική από τα ίδια τα γεγονότα. Η έκβαση μιας κατάστασης δεν έχει να κάνει με το τι συμβαίνει, αλλά με το τι τελικά πιστεύει ο κόσμος. Τα πράγματα βαίνουν καλύτερα ή χειρότερα αν ο κόσμος πιστεύει ότι τα πράγματα βαίνουν καλύτερα ή χειρότερα. Η ψευδολογία έχει να κάνει με την ίδια τη λειτουργία της πολιτικής: Μια λειτουργία κατά την οποία τα γεγονότα ερμηνεύονται υπό το πρίσμα των σκοπών και των ιδεολογιών που η κάθε πολιτική εξυπηρετεί.

Ωστόσο, η ψευδολογία και η τάση του κοινού να ξεγελιέται διογκώνονται σήμερα περισσότερο από κάθε άλλη φορά, χάρη στο μέσον. Το μέσο ενισχύει και καθορίζει εντέλει το περιεχόμενο της επικοινωνιακής σχέσης. Το διαδίκτυο, ένα πραγματικά υπέροχο και πολύτιμο εργαλείο για την ψυχαγωγία, τη γνώση και την ενημέρωση, έχει περιορισμένη χρησιμότητα, αν κάποιος ταυτόχρονα με τη γρήγορη σύνδεση δεν διαθέτει και αυτό που

απλουστευμένα ονομάζουμε κριτική σκέψη. Είναι ενδεικτικό ότι ο καταιγισμός πληροφορίας σχετικά με την πανδημία αποτυπωνόταν, στα τέλη Απριλίου του 2020, σε περίπου τρία δισεκατομμύρια ψηφιακές σελίδες στα αποτελέσματα του Google. Ποιο ήταν όμως το περιεχόμενο και η εγκυρότητα αυτών των σελίδων; Αν συγκρίνει κανείς τα αποτελέσματα της αναζήτησης σελίδων που σχετίζονται με τα αντισώματα του ιού και σελίδων που σχετίζονται με την προέλευσή του από τις κεραίες κινητής τηλεφωνίας, θα καταλάβει ότι οι θεωρίες συνομωσίας έχουν τετραπλάσιο ενδιαφέρον από την επιστημονική ενημέρωση.

Ο Μάικλ Σέρμερ εξηγεί ότι ο λόγος που οι άνθρωποι πιστεύουν σε απίθανα πράγματα εδράζεται σε απλούς βιολογικούς μηχανισμούς. Η φυσική τάση των ζώων με κεντρικό νευρικό σύστημα να αναγνωρίζουν πρότυπα, να βρίσκουν ομοιότητες μεταξύ των καταστάσεων και να φτιάχνουν «εικόνες» για τον κόσμο, καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο αντιδρούν και συμπεριφέρονται. Η δημιουργία πεποιθήσεων αποτελεί μια βασική λειτουργία του εγκεφάλου. Αντίθετα, το να διαθέτει κανείς κριτική σκέψη, το να μπορεί να διακρίνει την επιστημονική από την ψευδοεπιστημονική άποψη, και τη διαφορετική αξία του ενός πολιτικού ηγέτη από τον άλλον, δεν αποτελεί μια έμφυτη διαδικασία και απαιτεί μια διαδικασία εκμάθησης.

Κείμενο 3

ΜΙΛΤΟΣ ΣΑΧΤΟΥΡΗΣ (1919 - 2005)

Η κλοπή του φαντάσματος

Το ποίημα είναι αντλημένο από τα συνολικά έργα «Ποιήματα. Άπαντα (1945-1998)», εκδ. Κέδρος, 2014.

Το φάντασμά μου τώρα αναζητώ
κλεμμένο απ' το σκελετό μου
το φάντασμα που πέταγε με τ' ασημένια του φτερά
γέμιζε τη φωνή μου αίμα
έσερνε λίμνες
μαγνήτιζε πουλιά
αυτό το φάντασμα εγώ
κλεμμένο απ' το δικό μου σκελετό
αναζητώ

μέσα σε λίμνες που δεν έχω ξαναδεί
και στων πουλιών το δέρμα
σα μαύρο σπίρτο διπλωμένο
καμένο
τελειωμένο
αναζητώ
το φάντασμά μου το δικό μου σκελετό
δίχως το γέλιο
με το γέλιο
τελειωμένο
με τη φωνή μου που πάει τώρα να χαθεί
εγώ το φάντασμά μου εγώ
ο κλέφτης
το σπίρτο το καμένο
φωνάζει ο σκελετός μου
—Ζήτω!
θέλει το φάντασμά του

Αναζητώ

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Ποια είναι η βασική θέση που διατυπώνει ο συγγραφέας του Κειμένου 2 (μονάδες 4) και ποια, κατά τη γνώμη σου, η πρόθεσή, ο σκοπός για τον οποίο έγραψε το κείμενο (μονάδες 6); Πιστεύεις ότι ο τρόπος με τον οποίο οργανώνει το κείμενό του εξυπηρετεί την πρόθεσή του αυτή; (μονάδες 5)

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Η ολικότητα αυτή είναι απότοκος της ολικότητας που έχει η ανθρώπινη πράξη, η οποία συμβαίνει πάντοτε σε ένα πλαίσιο σχέσεων με τον περίγυρό μας, υλικό και ανθρώπινο. Η γλώσσα αναπτύσσεται με συνεχή στάδια αφαίρεσης της συνολικότητας, μέρος της οποίας επιβιώνει στις αμφίσημες λέξεις και φράσεις που χρησιμοποιούμε.

Οι υπογραμμισμένες λέξεις του παραπάνω κειμένου να αντικατασταθούν με άλλες, νοηματικά ισοδύναμες, οι οποίες να αποδίδουν με πιο απλό τρόπο τα γραφόμενα.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Στο Κείμενο 1 παρατηρείται συχνή αναφορά σε ειδικούς επιστήμονες σχετικά με τη σχέση γλώσσας και εικόνας. Λαμβάνοντας υπόψη και το είδος του κειμένου να αναφερθείς στους λόγους αυτής της επιλογής από τον συγγραφέα (μονάδες 6) και να αξιολογήσεις την επικοινωνιακή αποτελεσματικότητά της (μονάδες 4).

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Τι είναι, κατά τη γνώμη σου, το φάντασμα για το ποιητικό υποκείμενο στο Κείμενο 3; Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου αξιοποιώντας τρεις (3) κειμενικούς δείκτες. Στη θέση τους πώς θα λειτουργούσες; (150-200 λέξεις)

Μονάδες 15